

การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทย 4.0 อย่างครบวงจรและยั่งยืน

รศ.ดร.เกษตรชัย และทีม

การปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างยุคสมัยจากสังคมโลกในศตวรรษที่ 20 มาสู่สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ก่อให้เกิดโอกาส ภัยคุกคาม เงื่อนไขและข้อจำกัดใหม่ ๆ ขึ้นมา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาทักษะความสามารถใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งกระแสในศตวรรษที่ 31 ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนมีอยู่ 5 กระแส คือ 1) กระแสโลกาภิวัตน์ที่เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการเคลื่อนไหวอย่างเสรี จนกลายเป็นโลกที่เชื่อมต่อกันอย่างสนิท และเกิดการขยับปรับเปลี่ยนจากคนที่อยู่ใน 1 ประเทศเป็นคนใน 1 โลก 2) กระแสโลกดิจิทัล ที่มีการเปลี่ยนแปลงการติดต่อสื่อสารระหว่างจากรูปแบบ บางคน บางที่ และบางเวลา เป็นทุกคน ทุกที่ และทุกเวลา ทำให้คนเราต้องมีวิถีชีวิตอยู่ทั้งในโลกความเป็นจริงและในโลกเสมือน 3) กระแสความเป็นเมืองเจริญ ซึ่งทำให้ประชากรในเมืองมีสัดส่วนมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี 1995 โลกมีคนในเมืองเพียง ร้อยละ 30 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 54 ในปี 2014 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 66 ใน ปี 2050 ดังนั้นวิถีชีวิต พฤติกรรม และปฏิสัมพันธ์ของผู้คนจะเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ทำให้โอกาสที่สังคมกลายเป็นสังคมแออัดขนาดใหญ่หรืออาจถูกปรับเปลี่ยนเป็นเมืองอัจฉริยะก็เป็นไปได้ 4) กระแสความสันโดษ ซึ่งผู้คนในศตวรรษที่ 21 จะมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น มีความคิดความอ่านเป็นของตัวเองมากขึ้น ต้องการแสดงออกมากขึ้น ความเป็นปัจเจกจะเกิดขึ้นได้ทั้งรูปแบบที่สร้างสรรค์ ที่ผู้คนอยากอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สังคม เกิดเป็นสังคมที่เข้มแข็ง และรูปแบบที่ผู้คนต่างคนต่างอยู่ มองแต่ประโยชน์ส่วนตน เกิดสังคมที่เปราะบาง โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งจะมีอยู่สูง และ 5) กระแสความเคยชินและมองเป็นเรื่องปกติ เป็นโอกาสความเสี่ยงและภัยคุกคามที่สังคมต้องประสบปัญหาอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง จนผู้คนเกิดความชินและมองเป็นเรื่องปกติ เช่น วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โรคระบาด การก่อการร้าย ภาวะโลกร้อน เป็นต้น ซึ่งทั้ง 5 กระแสดังกล่าวข้างต้นจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 4 มิติคือ มิติการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของการดำรงอยู่ มิติการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของการดำเนินธุรกิจ มิติการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของการทำงาน และมิติการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของการเรียนรู้ (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559)

สำหรับการขับเคลื่อนสังคมไทยให้ก้าวสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ควรเริ่มต้นที่การสร้างและพัฒนาเยาวชนเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองในอนาคต โดยแนวคิดในการพัฒนาเยาวชนในยุคไทยแลนด์ 4.0 ควรต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่นับวันจะยิ่งทันสมัยและเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ อันส่งผลทำให้แนวคิดและรูปแบบวิธีการในการพัฒนาเยาวชนทั้งในมิติสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ต้องได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันอื่น ๆ ต้องร่วมมือร่วมใจกันส่งเสริม สนับสนุน และเตรียมพร้อมให้เยาวชนได้รับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบันและในอนาคต และมีพื้นฐานที่ดีที่มั่นคงสามารถมีชีวิตอยู่เติบโตและอยู่รอดในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งเยาวชนในยุคไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีการพัฒนาการเรียนรู้และทักษะต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ สามารถอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำและเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับเตรียมความพร้อมให้เยาวชนสามารถทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิด

อย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และการสื่อสารและการร่วมมือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี สำหรับเตรียมความพร้อมให้เยาวชนสามารถคิดไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณในการรับข้อมูลข่าวสารที่ผ่านทางสื่อ และเทคโนโลยี โดยอาศัยความรู้ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ สำหรับเตรียมความพร้อมให้เยาวชนสามารถดำรงชีวิตและทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ โดยเยาวชนควรมีการพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญคือ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง และทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (วิจารณ์ พานิช, 2556)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยอาศัยพลังการรวมเป็นกลุ่ม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ที่หมุนด้วยเทคโนโลยีที่สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมา ทุกวันนี้ต้องหยิบยกประเด็น "ไทยแลนด์ 4.0" ขึ้นมาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมไปสู่ความยั่งยืนและครบวงจร ซึ่งปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะพาสังคมไปถึงเป้าหมายดังกล่าวคือ "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์" ซึ่งหากต้องการให้พัฒนาอย่างแข็งแกร่งและยั่งยืน ควรเริ่มที่กลุ่มคนผู้จะมาเป็นกำลังหลักของประเทศในอนาคต นั่นคือ "เด็กและเยาวชน" ด้วยการเปิดพื้นที่ให้มีโอกาสแสดงศักยภาพตามความสนใจ ฉะนั้นแผนงานนี้จึงเน้นการพัฒนาเยาวชนไทย 4.0 ให้มีทักษะตามแนวคิดคุณลักษณะของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะ 8C ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) และ Compassion (ทักษะด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม มีเมตตา กรุณา มีระเบียบวินัย) โดยการศึกษาและพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมทักษะทั้ง 8C ดังกล่าวข้างต้นแก่เยาวชนในยุคไทยแลนด์ 4.0 ให้ครบวงจรและยั่งยืนต่อไป ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าจะเป็นแนวทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมทักษะให้เป็นเยาวชนไทย 4.0 ที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของเยาวชนทั้งด้านการทำงานและการดำเนินชีวิตต่อไป

แนวทางในการทำวิจัยต่อไป

1. การพัฒนาทักษะเยาวชนไทย 4.0 ใน 8 ด้าน คือ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา ด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ ด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ ด้านการสื่อสารสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ ด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ และด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม
2. การพัฒนาและเตรียมตัวเยาวชนไทยให้พร้อมกับการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21
3. การเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้เยาวชนไทยมีทักษะในศตวรรษที่ 21

4. การพัฒนาเยาวชนให้เรียนรู้ด้วยตนเองโดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นชุมชนการเรียนรู้
5. การศึกษาลักษณะของหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นเยาวชนที่มีคุณลักษณะเชิงวิพากษ์ (critical attributes) เชิงสหวิทยาการ (interdisciplinary) ยึดโครงการเป็นฐาน (project-based) และขับเคลื่อนด้วยการวิจัย (research-driven) เชื่อมโยงท้องถิ่นชุมชน รวมทั้งเป็นหลักสูตรที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง พหุปัญญา เทคโนโลยีและมัลติมีเดีย
6. การศึกษาและพัฒนารการเรียนรู้เพื่ออนาคตให้เยาวชนมีทักษะ ทักษะคิด ค่านิยม และบุคลิกภาพส่วนบุคคล เพื่อเผชิญกับอนาคตด้วยภาพในทางบวก (optimism) ที่มีทั้งความสำเร็จและมีความสุข
7. ข้อเสนออื่น ๆ ที่นักวิจัยสนใจ